

Varga Domokos

Elátkozott kor menekültje Szuly Gyula verseiről

Sohasem jártam a költő Dob utcai lakásában, ha ugyan a versei által elémt idézett szűk kis szoba többnek mondható, mint egy menekült „*álomra is kevés helyének*”, amelynek ablakából ha kinéz, kopár pesti tűzfal mered rá. Itt kucorog évtizedek óta, itt didereg minden télen a maga kifosztottságában, szegénységében.

Fal – ez a leggyakrabban ismétlődő szava. Már a füzetnyi kötet első versében: „*tűzfalból ecetfa suttog*”. S végül az utolsóban: „*meglelné, mi rejlik a falban. / Ősi falban várnak-e minket... Kibomlik a falból a roppant / üzenet, óriások imája... Végre nekünk áll az örökség / amit elrejtettek a falban?*”

Tucatnyi verséből jelezhetném ki a fagyos, jeges, havas, teles sorokat is. „... a tél még ránk-üvölti átkait... bár mindenütt kemény tél állt köröttd... hol abszolút mínuszig fokozódik / az úr hatalmon lévő hidege... Hőföregetes maszkabál... vak-sötét és kihűlt terem... jéggé fagyott táj remetéje / darvadoz itt esteli órán... jégfalakkal Északi Sark ez... beszól a folyvást didergő / ember vacogó foga / kora zümmögő kórusába”.

Aztán megint a fal: „*Ablakomhoz a bútorokra / rovvott turistajel vezet. / Kitéárom, rámmered a tűzfal.*”

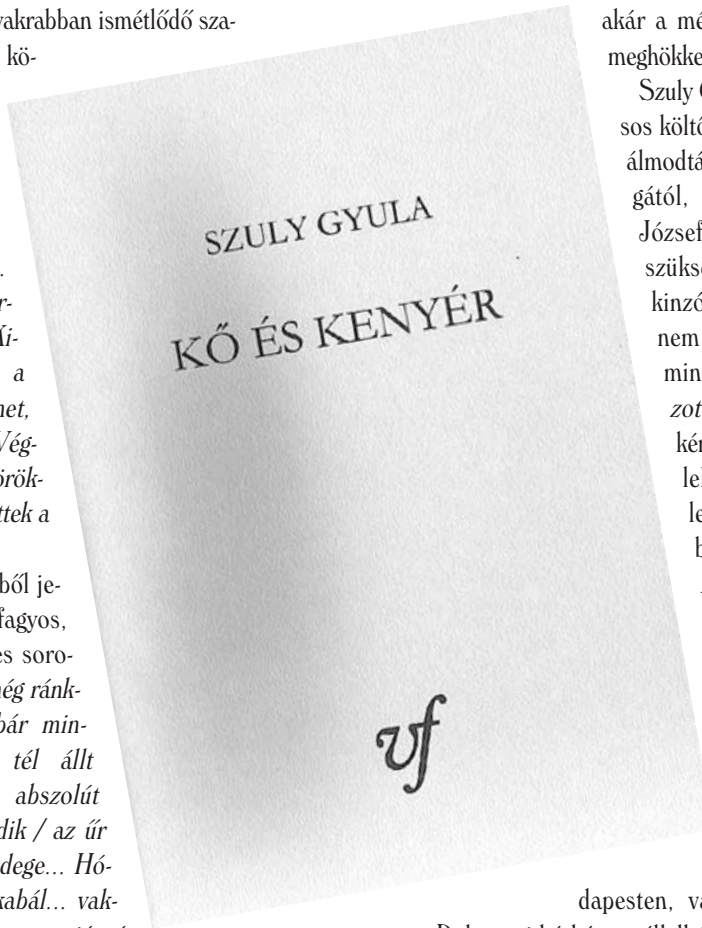
Ez az a lélekdermesztő, szűk világ, ahonnan csak a költői képzelet ígér szabadulást. Meg a mindig újra felzendülő zene. Mert egy jó kis lemezjátszó még itt is

elfér, s bár csupán gépzenével tud szolgálni, vigasztalónak az is jobb a semminél. Bach és Mozart, Schubert és Schumann, Liszt és Wagner, Ravel, Bartók és Webern akkordjaira kitérül a fagyos kicsi szoba, s máris könnyebben kalandozik el a lélek a messzi múltba, a gyermekkor édenébe, vagy akár a mérhető időből kilépő, mehökkentő látomásokba is.

Szuly Gyula ugyanis látomásos költő. „Miért nem éjszaka álmodtál?” – kérdezheté magától, mint annak idején József Attila, ha neki is szüksége volna efféle önkínzó számonkérésre. Ha nem őrzött volna meg mindvégig – az „*elátkozott kor menekültje*”-ként is – annyi lelkiert, lelki derűt, amely a legszorongatóbb időkben is élni segítette. Amikor ellenséges elemnek bélyegezték, kitelepítették, majd annak is örülnie kellett, hogy jogi diplomával a zsebében elmeógyógyintézeti hivatalsegéd lehet Bu-

dapesten, vagy hogy megbújhat ama Dob utcai bérház „széllebbélt” szobájában. Belenyugvásról szó sem volt persze. De ha lázadt is benne a lélek, soha nem ment fejfel a falnak. Önnönmagában vívta meg – versei által – a valóságban megvívhatatlan, minden rosszat jóvá tenni vágyó küzdelmeket.

Látomásos versei között akadnak ugyan szelíden elégikusak is, mint a *Pesti gyerekkor*, a *Minden út Budára*, a *Bika jegvében*, vagy a *Negven év*. De ezek inkább csak kivételek, hisz ő ritkán szólaltat meg olyan

érzéseket, mint például a legutóbbiban: „*görcsösen szorítja magához / a gyenge évek vézna zsákját, / társat keres már a magányhoz, / felhőkben látja a társaságát...*” Jobban illik hozzá, hogy fegyverre kapjon – legalább lélekben – jogainak, igazságának elorzói ellen. Versek sorában folytat véres harcokat, ilyen szavak sokaságával élve: csatárlánc, szabadsapat, ostromgép, faltörő kos, rohamcsónak, felderítő, csapatmozdulat, ellenség, seregtest, őrzárat, fegyver, arzenál, nehéz páncélzat, tőr, penge, lőportár, ór, szurony, csapott célgömb, harctér, légtér, aknazár, fegyvernyugvás, ütközet, távcsöves puska, aknavető, rakéta, hadállás, háború, ágyutalp, hadműveleti terület, ostrom, álcázott csapat elővédje, találat, lőszer, huszárhoam, embervadászat, rámirányított csó... hogy az előfordulás sorrendjében kapkodjam ki őket a kötetből, s még ne is valamennyit. Jó részükről nem is hinnénk, hogy lírai versbe illeszthetők, de a költői ihlet csodákat művelhet, kivált olyasvalakié, aki soha nem tagadta meg harcos álmokat szövögető hajdani kamaszlelkületét. A harc egyébként gyakran folyik Buda váráért, vagy egyszerűen Budáért, mert onnan való elűzetése a Dob utcai remete legfőbb fájdalmi közé tartozik. Ő ott volt boldog valamikor, de most „*zavaros tekintetű ablak / mögött idegenek lesnek / én laktam, ott ahol ők laknak...*” „*Buda talán most visszatér, / kit Pokol szörnyének dühe / el tudott szakítani tőled, / s ha még idegen kézen áll / bástyád alatt egy utca sarka, / vagy csak egy ház, egy emelet, / vagy azon három szoba csak; /: Buda, jövök! Hiszen roham- / csónakká lett, ami repít / feléd, ez az ütöttvert sajka...*”

Nem, nem lehet, holtig sem lehet elfogadni a vereiséget. „*Filippinél találkozunk, Dob utcában megütközünk*” – hajtogatja még akkor is a költő, mikor a hajdani Saulus már Paulus képében nyújtana békejobbot neki, mert ő még mindig úgy érzi: „*megkövezne újra*”. A címadó versben – *Kő és kenyér* – ugyanez a motívum tér vissza: „*újra vannak már köveid*”. Majd ezt követik a zárósortok: „*Jut-e nekem kenyér, hogy éljek? Feléd repül és leterít.*”

Nem tudna-e mégis megbocsátani? Egy 1998-as keltezésű verse – *Jön a damaszkuszi útról* – épp erre keresi a választ. De azt oly keserves-nehez kivajúdnia! „*Beforrtak a sebeim régen? / Gubbasztok én minden sebemben. / Ő tette azt, hogy nem vagyok már / jámbor se, mint eddig voltam / miatta lett, hogy megro-*

moltam / s nem bocsátottam meg magamnak / azt, hogy neki meg nem bocsátok / s nem tudom már, hogy az ő bűnét / vagy a magamét kell-e látnom / a megbocsáthatatlanabbnak.” Hogy aztán megint oda térjen vissza: „*Nem tenne ő már sohse rosszat, / csak engem kövezne meg újra...*”

A megkövezésnek olyan újabb módja is lehet persze, hogy a jól szituált hajdani Saulus nem dobálja már el a maga gondosan összegyűjtött köveit, hanem – házat épít belőlük. Miközben a költő még mindig ott tart: „*...itt állok újra üres kézzel, / most már mégis körömszakadtig / védekezve, de nincstelen.*”

Világos, hogy nem csupán magánfájdalmak ezek. De nem is politikai pártoskodáshoz köthető panaszok. Egy mélyen érző és sokat vergődő lélek válik általuk – akarva-akaratlan – közéleti költővé, a maga személyes szenvedéseiből fogant versekkel is sokak életérzésének művészi kifejezőjévé. Hogy aztán megint a halhatatlanok muzsikájával, az „*óriások imájával*” vigasztalja magát, Bach orgonaszavával, Liszt zongorajátékával. Vagy a halálmadár kísérte Schuberttel utazzon Bécs felé, vagy a bohócruhás Schumann ragadja magával „*rég szertefoszlott karneválba*”, vagy Bartók föld alól kiásott titokzatos hangszerének húrján hallja megpendülni a beléakadó gímszarvasagancs keltette dalt, mely az arra járókat is szarvassá bűvöli, vagy a magányos sirályként kiáltó Anton Webernnel legyen találkozása egy jégoázison, akinek: „*Fogain a levegő recseg, / tél fészkel szemén, / lavinával játszódo hegyek / bolygonatnak pihenő helyén...*”

Máskor Vajda Jánost idézi meg, vagy Krúdy Gyulát, hogy bennük leljen társat, ha már az élőkben nem található.

Hacsak olvasóiban nem. Mert olyan sajátos költészet ez, amely a maga szemérmes szűkszavúságában is figyelmet érdemel. S több visszhangot, mint amit a szobája ablakával szemben meredő tűzfaltól várhat a magányosságában mégiscsak meg-megszólaló poéta.

Szuly Gyula: *Kő és kenyér*

Vadamosi füzetek 1999. Zalaegerszeg, 58 oldal